Suomen Rauhanturvaajaliitto ry
Jorma Ala-Sankila, puheenjohtaja
7.12.2023

Eduskunnan puolustusvaliokunta

Asia 1: HE 82/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa ja siihen liittyviksi laeiksi

1. Lausunnon antaja

Suomen Rauhanturvaajaliitto ry (jäljempänä: SRTL) on suomalaisten sotilaalliseen ja siviilikriisinhallintaan osallistuneiden henkilöiden etujärjestö sekä kriisinhallinnan kokemusasiantuntija. Suomalaisia on vuodesta 1956 osallistunut eri rauhanturvaamis- ja kriisinhallintaoperaatioihin noin 50 000 henkilöä. 50 henkilöä on noissa tehtävissä menehtynyt ja 200-300 saanut pysyviä vammoja. Tutkimusten mukaan noin 10%:lla ilmenee operaatiotaustaisia psyykkisiä häiriöitä tai stressireaktioita ja jopa 30%:lla oli operaation aikana jokin tapahtuma, joka on vaikuttanut hyvinvointiin myöhemmässä elämässä. Kriisinhallintaveteraanit ovat palvellessaan toteuttaneet Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa ja Puolustusvoimien neljättä päätehtävää. SRTL edustaa maamme kaikkia veteraaneja kansainvälisissä veteraanijärjestöissä.

SRTL kiittää mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausuntonsa ja pyydettynä toteaa kunnioittavasti seuraavaa:

2. Lausunto

SRTL:n mielestä hallituksen esitys on perustellusti valmisteltu. Haluamme kuitenkin korostaa lausunnossamme puolustusvaliokunnalle seuraavaa.

Puolustusvoimien joukko-osastoissa ja kriisinhallintajoukoissa suoritetaan vuosittain noin 3 000 sotilasrikosten esitutkintaa. Esitutkinta voidaan siirtää myös Pääesikunnan oikeudellisen osaston tai poliisin suoritettavaksi. Pääesikunnan oikeudellinen osasto suorittaa vuosittain noin 100 esitutkintaa.

Suomalaiseen kriisinhallintaorganisaatioon voi kriisinhallintalain 5 §:n mukaan kuulua kriisinhallintajoukkoja, erillisiä yksiköitä ja yksittäisiä henkilöitä. Kriisinhallintaorganisaatio kuuluu puolustusvoimiin ja on Pääesikunnan alainen.

Esitutkinnan edellytysten selvittäminen ja esitutkinnan toimittaminen ovat kurinpitoesimiehen vastuulla.

Sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 28 §:n mukaan esitutkinnan toimittamisesta sotilasrikosasiassa huolehtii

kurinpitoesimies, jonka alaisessa joukossa tai hallintoyksikössä rikos on tehty tai rikoksesta epäilty palvelee. Esitutkinta sotilasrikosasioissa voidaan toimittaa myös Pääesikunnan tai poliisin aloitteesta. Esitutkinnan toimittamisesta voi tarvittaessa huolehtia myös ylempi kurinpitoesimies. Esitutkinnan toimittamisesta huolehtiva virkamies toimii samalla tutkinnanjohtajana tai määrää alaisensa tutkinnanjohtajaksi. Käytännössä kurinpitoesimiehet tukeutuvat aina etenkin vakavampien rikosten esitutkinnan käynnistämispäätöksiä tehdessään sotilaslakimiehiin.

Käytännössä joukko-osastoissa ei usein ole osaamista esitutkinnan edellyttämiin toimenpiteisiin. Kriisinhallintaorganisaatioon kuuluvassa rauhanturvajoukossa kurinpitoesimiehenä toimii yleensä kriisinhallintajoukon komentaja ja kriisinhallintajoukossa palvelee myös sotilaslakimies. Yleensä kussakin suomalaisessa kriisinhallintajoukossa toimii sotilaslakimiestehtävässä sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain mukaisessa julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa valtioneuvoston asetuksessa määritellyt kelpoisuusvaatimukset täyttäviä pääosin reservistä tulleita lakimiehiä kerrallaan 1-2 henkilöä. Kriisinhallintajoukon sotilaslakimiehet toimivat joukkonsa komentajan oikeudellisena neuvonantajana ja kurinpitolausuntojen antajana. Järjestely on yleensä koettu toimivaksi myös esimerkiksi toisen sotilaslakimiehen ollessa palvelusvapaalla.

Kriisinhallintajoukossa on siten lähtökohtaisesti riittävä osaaminen esitutkinnan toimittamista varten. Sen sijaan erillisissä yksiköissä ja yksittäisten henkilöiden osalta kurinpitoesimies ja sotilaslakimies eivät useimmiten palvele samassa kriisinhallintaorganisaation osassa tai edes operaation toimialueella tai sen läheisyydessä vaan Suomessa, operaatiosta vastaavan puolustushaaran esikunnassa tai Pääesikunnassa. Voi myös syntyä tilanteita, joissa sotilaslakimiestä ei ole mahdollista tavoittaa esimerkiksi toimimattomista viestiyhteyksistä, palvelusvapaasta tai muusta syystä johtuen. Tätä voidaan pitää epäkohtana rikoksesta epäillyn kuulemisen ja oikeusavun toteutumisen sekä kurinpitolausunnon saamisen kannalta.

SRTL kiinnitti jo työryhmämietinnöstä lausuessaan huomiota myös siihen, että ongelmallisena joissain tapauksissa voidaan riippumattomuuden näkökulmasta pitää erityisesti sitä, että osasta tutkinnanjohtajalle normaalisti kuuluvista tehtävistä huolehtii rikoksesta epäillyn suoranainen sotilasesimies.

Suomen Rauhanturvaajaliitto ry

Jorma Ala-Sankila
Puheenjohtaja

Juha Jalkanen
Varatuomari, johtava lakimies